

KATILIMCI BÜTÇELEME VE ÇEŞİTLİ ÜLKE UYGULAMALARI*

Ahmet Özen¹

Uğur Dikici²

Received: September 3, 2016

Accepted: October 20, 2016

Online Published: November 15, 2016

Özet

Küreselleşme sürecinin etkisiyle başlayan değişimler kamu maliyesini de etkisi altına almıştır. Kamu maliyesinin temel unsurlarından birisi olan bütçe fonksiyonu da bu değişim sürecinden etkilenmiştir. Geçmişte benimsenen klasik bütçe sistemleri değişen ekonomik koşullara uyum sağlayamamış, yerini çağdaş bütçeleme sürecinde yeni yaklaşımlara bırakmıştır. Bu bağlamda, sosyal bütçeleme, vatandaş bütçesi, cinsiyete duyarlı bütçeleme ve katılımcı bütçeleme gibi çağdaş bütçeleme sistemleri ortaya çıkmıştır. Çağdaş bütçeleme sistemleri, temsili demokrasinin doğrudan demokrasiye geçişini sağlayan bir sistemi savunur. Bu durumda bütçeleme süreci devam ederken vatandaşlar bu sürecin her aşamasında bütçeye aktif bir katılımı müdahale edebildiği bir sistemdir.

Anahtar Kelimeler: Bütçe, Katılımcı Demokrasi, Katılımcı Bütçeleme

JEL Kodlaması: H11, H61

PARTICIPATORY BUDGETING AND SEVERAL COUNTRIES' APPLICATIONS

Abstract

Changes began with the impact of the globalization process has influenced the public finance.the budget function as one of the basic elements of public finance is affected by this changes. Classic budget systems which had failed to adapt to changing economic conditions in the past, then classic budget systems was replaced with new approaches through contemporary budgeting processes.In this context, social budgeting, citizens budget, gender-sensitive budgeting and participatory budgeting has emerged as modern budgeting systems. Contemporary budgeting systems defend a system that allows the transition from representative democracy to direct democracy. In this case, the system ensures that citizens can interfere with an active participation in all stages of the budget process.

Keywords: Budget, Participatory Democracy, Participatory Budgeting.

Jel Classification: H11, H61

* Bu Çalışma, Doç.Dr Ahmet Özen'in Danışmanlığında Uğur Dikici Tarafından Savunulmuş Olan “Dünyada Yeni Bir Bütçeleme Anlayışı Olarak Katılımcı Bütçeleme Yaklaşımı ve Türkiye Açısından Değerlendirilmesi” başlıklı yüksek lisans tezinden türetilmiştir.

¹ Doç.Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Maliye Bölümü, İzmir-Türkiye, hmozen@gmail.com

² Maliye Bilim Uzmanı.

1.Giriş

Bütçe kavram olarak ilk kez batılı ülkelerde ortaya çıkmış Latince kökenli bir kelimedir. Latince kökü “Bulga” kelimesidir. Zamanla Fransızca “Bouge”, Bougette ve nihayet 17. Yüzyılda “Budget” şeklinde İngilizce’de kullanılmaya ve bugünkü biçimiyle anlamlandırılmaya başlanmıştır (Tügen, 2013,1).

Kamu maliyesi araçlarından birisi olan bütçe; küreselleşme, insan hakları ve katılımcı demokrasi temelinde gelişmesini sürdürmüştür. Kamu bütçesi, son yıllarda cinsiyete duyarlı bütçeleme, vatandaş bütçesi, sosyal bütçe gibi yeni uygulamalarla tanışmıştır. Bu tür yeni bütçe türlerinden biri olan katılımcı bütçeleme ile kamusal kaynakların daha etkin kullanımı hedeflenmekte ve bu amaçla hizmet alan taraf olan vatandaşların fikirlerine başvurulmasının önemi vurgulanmaktadır. Nitekim bu çalışmada öncelikle katılımcı bütçeleme terminolojisine yer verilecek ve ardından çeşitli ülke örnekleri üzerinde durulacaktır.

2. Katılımcı Bütçelemenin Tanımı

Katılımcı bütçeleme, vatandaşlar ve sivil toplum kuruluşlarının bütçe kaynaklarının nereye ve nasıl harcanması gerektiğine ilişkin kararlara katılma hakkına sahip oldukları bir modeldir. Katılımcı bütçeleme “ekonomik demokrasi” bağlamında kurumsal bir yenilikçilik olarak kabul görmektedir. Katılımcı bütçeleme kapsamı bakımından dört önemli etkiye sahiptir (Sakınç ve Bursalıgolu, 2014, 2):

- Demokrasiye olan inancı güçlendirmektedir.
- Katılımcıların demokratik hak ve sorumluluklarını öğrenmeleri bakımından pedagojik bir etki yaratmaktadır.
- Kamu kaynaklarının kullanımında etkinliği artırmaktadır.
- Kamu kaynaklarının harcanmasında yeniden dağıtıcı bir etki sağlamaktadır.

Katılımcı bütçeleme 1990 yılından itibaren kamu maliyesi literatürüne girmiş bir bütçeleme uygulamasıdır. Orijinal adı Portekizce “Orçamento Participativo” olup dilimizde katılımcı bütçeleme olarak çevrilmiştir. Genel anlamıyla katılımcı bütçeleme, vatandaşların yerel bazdaki bütçelerinin en azından bir kısmına karar verebilme süreci olarak tanımlanabilir. Dünyada ilk kez Brezilya’nın Porto Alegre şehrinde uygulanmıştır. Bu tür bütçeleme ile doğrudan ve temsili demokrasinin birlikte gerçekleşmesi, vatandaşların bütçe sürecinde katılımcı olması amaçlanmıştır. Katılımcı bütçeleme, yoksullara yönelik yeniden dağıtımın ve kaynak tahsisinin yönetilmesi sürecine katılımcılarında dâhil olmasını savunan bir yönetim şeklidir. Sistem, bireyler veya sivil toplum kuruluşları tarafından oluşturulmuş ve belli tarihlerde belediye bütçesinin en azından bir kısmı için yönetim sürecinde karar verebilme uygulamasıdır (Özen ve Yontar, 2009, 283).

3.Katılımcı Bütçelenin Tarihsel Süreci ve Gelişimi

Katılımcı bütçeleme, İşçi Partisi’nin 1989 yılında Brezilya’nın Porto Alegre şehrinde mahalli idareler seçimi kazanmasıyla birlikte uygulamaya konmuştur. İşçi partisi daha sonra kazandığı seçim bölgelerinde de katılımcı bütçeleme uygulamasını başlatmıştır. Nüfusu 1 milyonu aşan şehrin, katılımcı bütçeleme sürecine katılan vatandaş sayısı 20 bine ulaşmıştır. Yaşam koşullarının zor olduğu ve yoksulluk oranının yüksek olduğu kentte, güçlü bir muhalefet ile sivil toplum örgütleri ve belediye katılımcı siyaset izleyerek olumsuz koşulların iyileştirilmesi adına ciddi adımlar atmışlardır. Uygulanan bu katılımcı politikanın sonuçları Porto Alegre

kenti açısından olumlu olmuştur. Sürecin başladığı yıldan itibaren 10 yıllık periyotta; temiz içme suyu kullanma oranı, kanalizasyon oranı, asfaltlanan yol uzunluğu, okullaşma oranı gibi fiziki ve sosyal altyapılarda iyileşme görülmüştür. Bu başarıların sağlanmasında en önemli etken, belediyenin yönetiminin halkın karar alma süreçlerine aktif olarak yer alması ve karar verebilmesi olarak değerlendirilebilir (Sakinç ve Bursalıoğlu, 2014, 3).

Brezilya'da yerel anlamda katılımcı bütçe uygulamasına ilk kez yoksul ve çalışan kesim, kamusal bütçe kararlarının alınmasına aktif olarak katılmış ve birçok kamusal kararın alınmasında belirleyici olmuşlardır. Vatandaşlar bütçe ve vergileme gibi mali konularda söz sahibi olmuşlardır. Bu bağlamda kaynakların nereye, ne kadar ve nasıl harcanması konusunda yerel bütçenin belirli bir oranında (toplam bütçenin %20'sine kadar oranlarda) söz sahibi olan vatandaşlar vergi ödeme konusunda daha istekli davranmışlardır. Günümüzde başta Brezilya olmak üzere dünyanın birçok ülkesinde katılımcı bütçe sistemi kullanılmaktadır. Brezilya'da 250'den fazla belediye katılımcı bütçeleme sistemini kullanmaktadır. Ayrıca bazı Latin Amerika ülkeleri (Uruguay, Peru, Arjantin, Meksika) katılımcı bütçeleme sistemini uygulamaktadır. Avrupa'da Fransa, İsveç, Belçika, İtalya, İngiltere, Almanya gibi ülkelerde de uygulamalar mevcuttur. Son olarak Kuzey Amerika ülkelerinden A.B.D. ve Kanada'da pek çok şehirde bu uygulamanın örneklerini görmek mümkündür (Sakinç ve Bursalıoğlu, 2014, 3).

Katılımcı bütçeleme ile ilgili yapılan çalışmalarda bu uygulamanın ilk kez 1989 yılında Brezilya'nın Porto Alegre kentinde yapıldığı bilinmektedir. Katılımcı bütçelemeye benzer uygulamaların Brezilya'da 1970-1980 yıllarda da uygulandığına ilişkin kaynaklarda bulunmaktadır. Örnek vermek gerekirse 1980'li yılların başlarında Brezilya Demokratik Hareket Partisi'ne bağlı yerel yönetimler (Lages, Paletos) kendi bütçelerini tartışmaya açmışlardır. İlerleyen süreçte seçimleri kazanan İşçi Partisi sadece Porto Alegre'de değil 36 farklı yerel yönetimde katılımcı bütçelemeye ilişkin uygulamalarını başlatmıştır. Porto Alegre'deki uygulama toplum dernekleri ile belediye yönetiminin birlikte yaptığı çalışmasıdır. Katılımcı bütçeleme uygulamasına başlarken, geçmişte sekiz belediyenin uyguladığı çalışmayı ve Porto Alegre Birleşik Semt Dernekleri'nin taleplerini gözetererek bir rapor hazırlamışlardır. 1990'lı yıllara gelindiğinde ise, bu uygulamanın ismi artık katılımcı bütçe olarak kullanılmaya başlanmıştır. İstanbul'da düzenlenen Birleşmiş Milletler Habitat II toplantısında, en iyi yerel yönetim uygulamaları arasında yapılan değerlendirmede başarılı bulunan 42 yerel yönetim çalışmasından birisi Porto Alegre'de uygulanan katılımcı bütçeleme uygulaması seçilmiştir (Özen ve Yontar, 2009, 285).

4. Katılımcı Bütçelemenin Özellikleri

Katılımcı bütçeleme ile vatandaşlar yerel yönetimlerin bütçeleme süreçlerine katılabildikleri için yıl boyunca çeşitli etkinliklere katılımlar gerçekleştirmekte ve kamu kaynaklarının tahsisinde nasıl bir yol izlendiğini izleyebilmektedir. Yapılacak politikalar arasında hangi hizmetlerin öncelikli olduğu konusunda tercih hakkına sahip olabilmektedirler. Bu uygulama sayesinde politik açıdan dışlanmış ve düşük gelir grubu içerisinde yer alan vatandaşların yönetimde söz sahibi olabilmeleri mümkün hale gelmiştir. Diğer yandan, vatandaşların da katılımı ile yapılacak bir bütçelemede, yolsuzluk ve benzeri sorunların aşılması da daha kolay bir hal alacaktır (Wampler, 2000).

Katılımcı bütçeleme çoğunlukla yerel yönetimlerin harcama önceliklerinin halkın katılımı ve tercihleri doğrultusunda belirlendiği ve bütçelendirildiği bir süreci tarif etmektedir. Temelleri Brezilya'nın Porto Alegre kentinde başlayan bu süreç bugün farklı ülkelerde farklı biçimlerde uygulanmaya başlanmıştır. Türkiye'de ise Yerel Yönetim Reformuna Destek Projesi kapsamında 2007 yılında belirlene pilot yerel yönetimlerde katılımcı bütçeleme çalışmaları başlatılmıştır. Yapılan çalışmalarda da görüleceği üzere bu bütçe modelinin en önemli faydasının vatandaşların yönetime aktif katılımını temel alan bir demokratik uygulama ile toplumsal önceliklerin yeniden dağıtılması ve sosyal adaletin teşvik edilmesini amaçlamasıdır. Aynı zamanda bu uygulama ile yerel yönetimlerde, vatandaşlara hesap verme sorumluluğunun yerine getirilmesini ve kaynakların yeniden etkin bir biçimde kullanımını sağlar. Vatandaşlarda kente sahip çıkma sorumluluğu da yüklemektedir (Tepav, 2007, 2).

Katılımcı bütçeleme uygulaması, ideolojik açılardan da farklı şekillerde yorumlanmıştır. Kendilerini solcu diye niteleyen ideolojik gruplar bu uygulamayı sosyalizmin yeni bir yönü olarak görmüşlerdir. Liberal görüşü benimseyenler açısından katılımcı bütçeleme anlayışı için Latin Amerika ülkeleri açısından değerlendirme yapmışlardır. Yapılan değerlendirmeye göre katılımcı bütçeleme; enflasyon ve işsizlik oranının azaltılamayıp, ekonomik büyümenin sağlanamadığı dönemler açısından bölge için piyasa odaklı ekonomik ve idari iyileştirmeleri sağlayacak bir unsur olarak düşünülmüştür. Genel anlamda Liberaller katılımcı bütçelemeyi piyasa odaklı yapıyı kolaylaştıran bir uygulama olarak düşünmüşlerdir. Bu bağlamda, vatandaşların yönetime olan güvenleri artacak ve demokratik bir istikrar sağlanacaktır. Aynı zamanda Liberal iktisatçılar katılımcı bütçelemeyi sosyalist bir uygulama olarak görmemektedirler. Günümüzde katılımcı bütçelemeye yönelik Liberal anlayış daha yaygın hale gelmiştir. Aslında Brezilya'da öncülüğünü radikal demokratların oluşturduğu Porto Alegre'deki katılımcı sistem günümüzde daha az popülerdir. Bunun yerine günümüzde Liberal anlayışa hâkim olan ülkelerdeki (Bolivya, Nikaragua, Peru) sivil toplum kuruluşlarının oluşturduğu daha düzenli, resmi ve daha danışmacı bir yapı ön plandadır. 2004 yılında bunun örneği yaşanmıştır. 2004 yılında Porto Alegre'de İşçi Partisi seçimleri kaybetmiş yerine ideolojik açıdan Liberal görüşü temsil eden bir siyasi yapı seçimleri kazanmıştır. Belediye yönetimde, sivil toplum kuruluşlarını temel alan Dayanışmacı yerel Yönetişim modelini uygulamaya başlamıştır (Özen ve Yontar, 2009, 284).

Katılımcı bütçeleme birtakım koşulun bir arada olması halinde başarılı sonuçlar verebilecek bir sistemdir. Katılımcı nitelik taşıyan bir bütçeleme modelinin ortak eylemleri şu şekilde açıklanabilir (Sakınç ve Bursalıoğlu, 2014, 2-3):

- Bütçe harcamaları veya kalemleri üzerine halk bütçe hazırlık aşamasındaki tartışmalara katılmalıdır. Kaynakların kıt halkın ihtiyaçlarının sınırsız olduğu bir ekonomik yapıda halkın bütçe tartışmalarına katılımı önemlidir.
- Katılımın kapsamı geniş olmalıdır. Katılım tüm kent veya yerleşim yeri seviyesinde gerçekleştirilmelidir. Katılım, yerel meclis üyelerini ve yerel yöneticileri de içine alacak şekilde geniş bir iş birliği gerektirir.
- Tekrarlanan bir süreç olmalıdır. Toplantı veya müzakerelerin yılın tamamına yayılan ve belirli bir takvime bağlanmış şekilde gerçekleştirilmesi gerekir.

- Toplantı veya halka açık tartışmalar şeklinde gerçekleşecek katılım, kamu yönetimi tarafından bir tür “danışma” olarak değerlendirilmelidir. Toplantıdan çıkan kararlar, öncelikle dikkate alınması gereken bir nitelik taşımaktadır.

- Sonuçlar, hesap verme sorumluluğu çerçevesinde denetime açık olmalıdır.

Yukarıdaki açıklamalardan da anlaşılacağı üzere, katılımcı bütçeleme yerel yönetim bazında, halkın ihtiyaçlarının karşılanması için belediyenin bütçesinden ayrılacak %10 gibi bir orana tekabül eden harcamaların, tamamen halk tarafından verilebilecek bir karar doğrultusunda yönetilmesidir. Katılımcı bütçeleme ile halk, sadece seçimler vasıtası ile karar vermekle yetinmez, aynı zamanda seçimlerden sonrada yönetime katılabilmektedir. Yerel anlamda hangi hizmetlerin daha acil ya da daha anlamlı olabileceğini en iyi bilen o şehirde yaşayan vatandaşlardır. Bütçeden ayrılan ödeneğin ne için kullanılacağını halkın tayin etmesi bu bağlamda çok faydalı bir uygulama olabilmektedir. Bu uygulamada harcamaların önceliği konusunda bazı tartışmaların yaşanması da olağandır. Gelişmiş bir şehir için içme suyu öncelikli harcama sayılmayabilir ancak, az gelişmiş bir şehir için içme suyu hizmeti ihtiyacı en fazla hissedilen bir hizmet olabilir. Bu nedenle, katılımcılık konusu kentlerin içerisinde buldukları sosyo-ekonomik durumları bazında değerlendirilmesi gerekir.

Wampler’e göre katılımcı bütçeleme programının uygulanabilmesi için dört temel unsur gereklidir. Bu unsurlar; güçlü yerel yönetim desteği, sivil toplumun istekli olması ve süregelen politika tartışmalarına katkı vermekte muktadir olması, kanun yapıcıların katılımcı bütçelemeye saldırılarını önleyecek, destekleyici politik atmosfer bulunması ve vatandaşlarca seçilen projeler için mali fonların bulunması olarak ifade edilmiştir. Katılımcı bütçeleme programı için oyunun kuralları şehirden şehre ve eyaletten eyalete farklılaşsa da, katılımcı bütçeleme programına dair temel prensipler Wampler tarafından aşağıdaki gibi sıralanmıştır (Shah, 2007, 2-3):

- i. Yerel yönetim, toplantılar gerçekleştirmek ve kaynakların dağılımını sağlamak üzere bölgelere ayrılır.

- ii. Politika yapma döngüsü ve bütçelemenin farklı yanlarını kapsayan toplantılar yıl boyunca devlet sponsorluğunda yapılmaktadır. Bu toplantılar, bilgi dağıtımı, politika teklifleri, tekliflerin tartışılması, politikaların seçilmesi, delegelerin seçilmesi gibi aşamaları içermektedir.

- iii. Devlet tarafından yaratılan bir Yaşam İndeksinin Kalitesi kaynakların dağıtımı için temel oluşturmaktadır. Daha yüksek yoksulluk seviyesi, daha yoğun nüfus ve daha düşük seviyede altyapıya veya daha düşük seviyede kamu hizmetlerine sahip bölgeler, daha zengin ve daha iyi durumda olan komşularına oranla kaynaklardan daha büyük pay almaktadır. Kaynakların eşit dağılımını garantilemek için her yerel yönetim birimi kendi formülünü oluşturmaktadır.

- iv. Devlet ve katılımcılar arasında ve aynı zamanda katılımcıların arasında politikalar ve kaynaklar üzerine toplum danışması ve müzakereler yer almaktadır.

- v. Final projeleri seçilmiş temsilciler tarafından gizli oy pusulalarıyla veya el ile oylama şeklinde oylanmaktadır.

vi. Belediye konseyi seçilmektedir. Tüm bölgeler konseye iki temsilci göndermekte, yerel idareyle düzenli olarak toplantı yapan konsey katılımcı bütçe bütçelemeyi gözetmekte ve final bütçesi için tavsiyelerde bulunmaktadır.

vii. Delegelerin yıllık bütçeleri onaylamasından itibaren, belediye başkanı bütçeyi kabul edilmek üzere meclise göndermektedir. Meclis belirli projeleri kabul etmeyebilmektedir.

viii. Kamu işleri ve programlarının uygulama detaylarını içeren yıl sonu raporu yayımlanmaktadır.

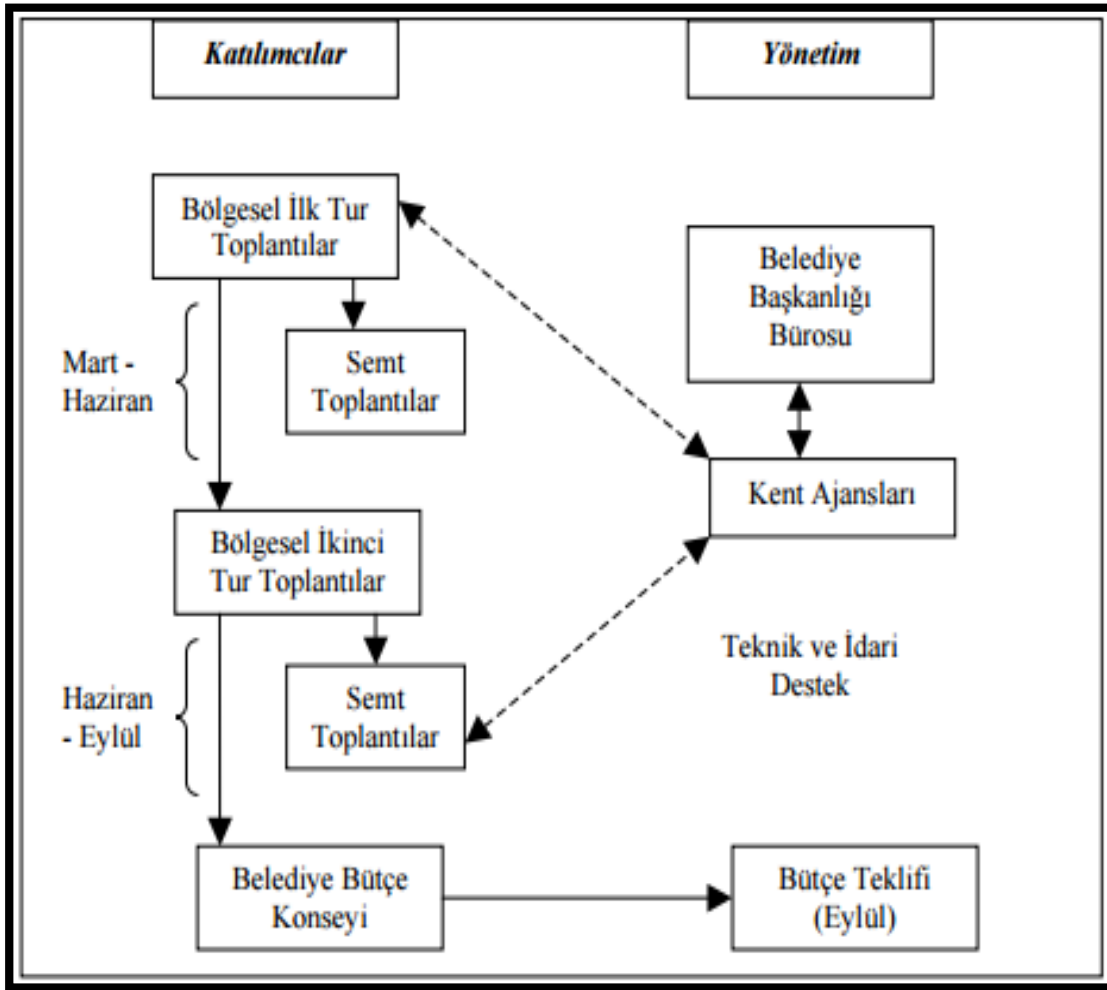
ix. Projelerin uygulamalarını izleyecek bölgesel komiteler veya komşu komiteleri kurulmaktadır.

5. Katılımcı Bütçeleme Süreci

Katılımcı bütçeleme sürecinin mahalle düzeyinde yapılan ve vatandaşların herhangi bir sınırlama olmadan katıldığı toplantılar oluşturmaktadır. Genel olarak bu toplantılarda yerel yöneticiler tarafından, kent ve mahalle düzeyinde bir önceki yıl içerisinde yapılan ya da yapılması gündeme getirilen fakat yapılamayan faaliyetler aktarılır ve ilgili yılın katılımcı bütçe sürecinin uygulaması hakkında bilgi verilir. Vatandaşlardan mahalleleri ve kent için taleplerini dile getirmeleri istenir ve ardından yapılan oylamalar ile mahalle düzeyinde hizmet öncelikleri belirlenir. Mahalle düzeyinde yapılan toplantılara ek olarak hizmet alanları bazında tematik toplantılar gerçekleştirilir. Yapılan bu tematik toplantılar tek bir hizmet alanı ile ilgili olabileceği gibi uygun görülen alanların birleştirilmesi şeklinde de olabilir. Mahalle toplantılarında ve tematik toplantılarda belirlenen temsilciler ve yerel yöneticilerin bir araya gelmesiyle oluşan katılımcı bütçeleme kurulu, kent yönetiminin bir sonraki yıl için gelir ve giderleri gözden geçirilir. Seçilen kurulun üyeleri mahalleleri gezerek önceliklendirilen yatırım alanlarını değerlendirir. Kurul önceliklendirilen ihtiyacın kent bazında uyumunu gözeterek, yapılacak hizmetin mahallede nüfus bazında değerlendirilerek gerekli yatırım kararının alınmasını sağlar. Günümüzde birçok yerel yönetim, yatırım bütçelerinin yaklaşık olarak %5-%15'i katılımcı bütçeleme süreciyle belirlenmektedir (Tepav, 2007, 2-3).

Katılımcı bütçeleme ile uygulamalar incelendiğinde öncelikle katılım anlamında çeşitli farklılıklar göze çarpmaktadır. Doğrudan demokratik anlayışta vatandaşların semt veya mahalle toplantılarına bizzat katılımı esas iken, dolaylı katılım şeklindeki uygulamalarda bahsi geçen toplantılara liderler katılmaktadırlar. Bu durum toplum temelli temsili demokrasi şeklinde ifade edilmektedir. Katılımcı bütçeleme uygulamalarında bu iki farklı durum kullanılabilir (Cabannes, 2004, 28).

Katılımcı bütçeleme sürecini başarıyla gerçekleştirebilmek için öncelikle belli bir yoğunluğun, herhangi bir topluluğun veya belli bir organizasyonun olması gerekir. Bu organizasyon en az 10 kişiden oluşmalıdır. Süreçle ilgilenen kişilerin belli bir büro, yönettikleri herhangi bir personel veya banka hesapları gibi özelliklere sahip olmalarına gerek yoktur. Bütün bu özelliklerin yerine meclis içerisinde bir grup olarak kaydedilmeleri yeterlidir (Community Pride Initiative, 2005, 8).

Şekil 1: Yıllık Katılımcı Bütçeleme Süreçleri

Kaynak: Özen ve Yontar,2009, 287.

Yıllık katılımcı bütçeleme sürecinin ilk turunda halk bilgilendirilir, yapılacak politikalar tartışılır ve seçilen temsilcilerin ataması yapılır. Bu ilk turda semt toplantılarına katılım oldukça fazladır. Katılımın fazla olmasının nedeni, ilk tura katılan temsilciler aynı zamanda bölgesel toplantılara katılan temsilcilerin sayısının belirlenmesine de karar verir. Alternatif olarak sunulan projelerin gerçekleştirme durumunun belirleyicisi en fazla oya sahip olan bölgesel toplantıların katılımcılarıdır (Wampler, 2007, 28).

Tablo 1: Katılımcı Bütçelemenin İlk Kısımında Devlet ve Katılımcıların Rollerini (Mart-Haziran)

Devletin Rolü	Katılımcıların Rolü
Bölgesel toplantılar	
Bölgelerin ve alt bölgelerin sınırlarının çizmek	Vatandaş seferberliği
Yaşam endeksi Kalitesi hazırlamak	Kapasite artırıcı toplantılar düzenlemek
Finansal bilgiler dağıtmak	Finansal bilgileri analiz etmek
Katılımcıların onaylaması	gerekli Ulaşılabilir kaynaklar hakkında ön

projeleri sunmak	görüşmeler yapmak
Mahalle toplantıları	
Detaylı teknik bilgi temin etmek	Yerel yönetimin önceliklerini tartışmak
Katılımcılara idari destek vermek (telefonların fotokopilerin kullanımı, vs.)	Belirli kamu işlerini tartışmak
Toplantı yerlerini ve zamanlarını belirlemek	Kamu işlerinin ön seçimini yapmak

Kaynak: Wampler, 2007, 29.

Mart-Haziran döneminde gerçekleştirilen bölgesel toplantılarda yönetimin ve katılımcıların çeşitli sorumlulukları bulunmaktadır. Yönetimin temel sorumlulukları: bölge ve alt bölgenin tespiti, yaşam kalite göstergesinin belirlenmesi, finansal bilgilerin paylaşımı, her bölge için bürokratların atanması gibi sorumlulukları bulunmaktadır. Katılımcıların sorumlulukları ise, vatandaşların organize edilmesi, kapasite oluşturma toplantıları yapılması, finansal bilgilerin incelenmesi ve uygun kaynaklar konusunda ön tartışmaların yapılması şeklindedir. Mart-Nisan döneminde yapılan semt toplantıları sürecin ilerlemesi için yapılabilecek organizasyon faaliyetlerini içerir. Örneğin, yönetim için detaylı teknik bilgilerin sağlanması, bürokratlardan katılımcılara fotokopi gibi desteklerin sağlanması ve toplantıların yapılacağı yer ve toplantı zamanlarının bildirilmesi gibi. Ayrıca, bu toplantılarda katılımcılar kamu faaliyetleri ve belirlenen önceliklerin ön seçimini de kapsamaktadır (Özen ve Yontar, 2009, 287-288).

Yapılan bölgesel ve semt düzeyindeki toplantılar ortalama olarak iki saat sürmektedir. Bu toplantıların ilk kısmında katılımcılar için bir bilgi alış verişi fırsatıdır. Yaklaşan etkinlikler, yaşanan sorunlar anlamında karşılıklı görüşler alınır. Toplantının ikinci kısmına gelindiğinde ise, hükümet görevlileri ile birlikte toplantıya katılanlar resmi bir sunum eşliğinde bilgilendirilirler. Son kısma gelindiğinde ise, her katılımcı için en fazla üç dakika sürebilecek soru cevap şeklindeki bilgi aktarımıdır. Bu üç dakikalık sınırlanmış süre toplantının düzgün bir biçimde yürütülmesine yardımcı olur. Katılımcılar kendi bölgeleri adına öncelik olarak belirledikleri projeleri gayri resmi bir biçimde tartışırken aynı zamanda bölgelerine aktarılan kaynakları da inceleme fırsatı bulabilmektedir. Toplum temsilcileri bu toplantılara katılırken herhangi bir ücret almazken bazı yerel yönetimler bu toplantılara katılanların ulaşım maliyetlerinin azaltılması adına yol ücretlerini karşılamaktadırlar (Wampler, 2007, 28-30).

Bölgesel ikinci tur toplantılarda bir sonraki mali yıl için hükümet tarafından uygulanacak politika ve projeler belirlenmektedir. Bu aşamanın önemi, katılımcıların kendi toplumlarının önceliklerini belirleyebilmesi ve bölgesel toplantıda karar alabilmesi için yeterli seviyede bilgiye ulaşabilmesidir. Bu aşamada yapılan bölgesel toplantılarda ise, belirli kamu faaliyetleri için nihai kararlar verilmekte veya genel sosyal önceliklerin tanımı yapılmaktadır (Wampler, 2007, 30).

Tablo 2: Katılımcı Bütçeleme Sürecinin İkinci Kısımında Devletin ve Katılımcıların Rollerini (Temmuz- Kasım)

Devletin Rolü	Katılımcıların Rolü
Bölgesel toplantılar	
Teklif edilen projelerin başlangıç	Teklif edilen politikalar veya kamu

maliyetlerinin tasarlamak	işlerini görüşmek
Bilgileri dağıtmak ve her bir bölge için ücretsiz otobüs sağlamak	Teklif edilen projeleri ziyaret etmek
Denetimi oylamak	Gerçekleştirilecek olan politikalar veya kamu işlerini oylamak
Belediye bütçe komisyonunu yönetmek	Belediye bütçe komisyonuna her bir bölgeden iki temsilci göndermek üzere seçim yapmak
Mahalle toplantıları	
Denetim kuruluyla yakın şekilde çalışacak teknik personele sahip olmak	Politika ve projeleri için vatandaşları seferber etmeye devam etmek
Teknik planları tasarlamak	Denetim kurullarını seçmek; teknik planları onaylamak

Kaynak: Wampler, 2007, 30.

Temmuz-Kasım döneminde yapılan bölgesel toplantılarda yine yönetimin ve katılımcıların çeşitli görevleri bulunmaktadır. Yönetimin görevleri: önerilen projeler için ilk maliyet tahminlerini yapma, bilgi dağıtımını gerçekleştirme, hemen hemen her bölgeye kısa geziler düzenleme, Belediye Bütçe Konseyini inceleme gibi sorumlulukları bulunmaktadır. Katılımcıların görevleri kapsamında ise: önerilen politikaları ve kamu faaliyetlerini tartışmak, önerilen projelerin uygulanacağı semtlere ziyarette bulunmak, önerilen projeleri onaylamak ve Belediye Bütçe Konseyine her bölgeden iki tane temsilci seçmek gibi görevleri bulunmaktadır (Özen ve Yontar, 2009, 288).

Temmuz-Kasım aylarında yapılan semt toplantılarında ise, oluşturulan komitelerle, hazırlanan teknik planların koordineli bir şekilde çalışması yönetimin bir sorumluluğu olarak kabul edilmiştir. Katılımcılar ise, teknik planların onaylanması ve bazı komitelerin seçilmesi gibi sorumlulukları üstlenmiştir. Kaynakların dağıtılması iki temel kritere dayandırılmıştır. Bunlardan birincisi yaşam kalitesi endeksidir. Her bölge gelişmişlik düzeyine bağlı olarak belli bir bütçeye sahiptir. Yaşam kalitesi yüksek, alt yapısı gelişmiş ve zengin bölgeler fakir bölgelerde yaşayan insanlara göre daha az kaynak almaktadırlar. İkinci kriter ise, kaynakların tahsisi noktasında katılım ve tartışma süreçlerini kapsamaktadır. Bu bağlamda kendi bölgesindeki kaynakların tahsisi için organize olan gruplar rekabete girmekte ve bu konuyu tartışabilmektedir. Bu aşamada projelerin yapılacağı yerleri ziyaret etmek katılımcı bütçeleme süreci açısından olumlu olacaktır. Bu şekilde ziyareti gerçekleştiren gruptaki katılımcılar, kişisel olarak bu bölgedeki ihtiyaçları değerlendirebileceklerdir (Wampler, 2007, 30-31).

Bütçeleme sürecinin son aşamasına gelindiğinde Belediye Bütçe Konseyi kendi seçtikleri projeleri Belediye Başkanlığı Bürosuna göndermektedir. Belediye Başkanlığı personeli ise bu teklifi, belediyenin içinde bulunduğu mali durumu da dikkate alarak değerlendirmekte ve onaylanması için meclise göndermektedir. Meclis kendisine gelen bütçeyi genellikle onaylamakta ve bir yıl süre ile uygulamaktadır. Gerçekte, Brezilya'da belediye konseyi katılımcı bütçeye dayanarak kent yönetimi tarafından hazırlanan bütçe tekliflerini reddetme yetkisi olmakla birlikte, uygulamada reddetme işlemi gerçekleşmemiştir. Bütçenin yıl içerisinde uygulanması aşamasında yönetim; teknik plan hazırlama, Belediye Bütçe

Konseyini izleme, idari birimler arasında koordinasyonu sağlama gibi sorumlulukları bulunmamaktadır. Katılımcılar ise, teknik planları onaylama, projelerin uygulanmasını takip etme, proje yapılan yerleri ziyaret etme ve Belediye Bütçe Konseyi üyelerini haftada bir kere toplanmasını sağlama gibi sorumlulukları vardır. Bölgesel komiteler ve semt komiteleri yapılan projelerde özellikle yolsuzluğun önüne geçilebilmesi adına bazı sorumlulukları paylaşmışlardır. Bölgesel komiteler, yapılan faaliyetlerin projelerde belirlenen teknik şartlara uygun olup olmadığını denetlemektedir. Semt komiteleri ise, yapılan inşaatları kontrol etmekle birlikte kamusal faaliyetlerin belirlenen göstergelere göre yapılıp yapılmadığını denetlemektedir (Özen ve Yontar, 2009, 289).

Tablo 3: Katılımcı Bütçeleden İstenen Çıktılar ve Beklenmeyen Sonuçlar

Kural	İstenen Çıktı	İstenmeyen Potansiyel Sonuç
Bölgesel sınırlar oluşturma	Etkinliğin, hesap verilebilirliğin ve bölgeler arası rekabetini içeren yerleşmenin artırılması	Bölgede yapılan toplantılar (Civil Society Organization) ağının şehir genelinde yapılmasını önleyebilir. Bölge içinde küçük gruplar, projelerin korunması için birlikte hareket edecek yeterli sayıyı elde edecek güce sahip olmayabilirler.
Yıl boyunca süregelen toplantılar yapma	Daha yüksek seviyede katılım sağlanması	Hareketlilik kaynakları güvenliğini ortadan kaldırmaktadır; vatandaşlar toplantılara sadece belirli politikalar için oylama amacıyla katıldıklarından katılımın önemi azalmaktadır.
Yaşam endeksi kalitesi yaratma	Düşük gelirli bölgelere daha fazla kaynak tahsisi yapılması; vatandaşlar her bölgede rekabet ettiklerinden katılımın artırılması	Yoksul muhitler eşit bir biçimde dağılmadıklarından, faydaların da küçük, marjinal gruplara yeterince ulaşmaması söz konusu olabilir. İyi organize olmuş gruplar, vatandaşlar arasında katılımını demoralize ederek, onların fonlara ulaşmalarını olanaksız kılan daha küçük ve iyi organize olmamış grupların zararına fonlardan faydalanırlar.

Delegeler için ücretsiz ulaşımın sağlanması	Önerilen projelerle ilgili bilginin ve dayanışmanın artması	Delegeler değerlendirmede kabiliyetten yoksun olabilirler. Aynı zamanda delegeler, kendilerine gelen aşırı taleplerden etkilenebilirler.	İhtiyaçları yeterli olabilirler.
Final projelerinin seçilmiş temsilcilerce oylanması	Daha az sayıda proje daha nitelikli katılımcıların karar alma sürecine doğrudan katılımlarına imkan verir	Süreç, vatandaşlar yerine toplum liderleri tarafından yönetiliyor olabilir.	
Belediye meclisini seçmek	Etkinliğin artırılması, görüşmelerde kalitenin yükseltilmesi ve zorlu kararların alınması amacıyla küçük bir grup vatandaş ile devlet çalışanlarının arasında doğrudan müzakereler yapılması	Devlet çalışanlarıyla görüşmeler yapan küçük toplumsal grup temsilcileri, elde ettikleri erişimi kendi kişisel çıkarlarını gözetmek amacıyla kullanmaları ve sonuçta yaptığı işlemlerden sorumlu olmayan bir siyasal aktörün oluşması	
Devletin ayrıntılı finansal bilgiye sahip katılımcılar temin etmesini sağlama	Toplumun finansal konularda eğitimli olması	Katılımcılar bilgi konusunda devlete bağlıdırlar	
Katılımcı bütçelemeyi izleyecek komşu komiteleri belirleme	Şeffaflık, hesap verilebilirlik	Katılımcılar bilgi konusunda devlete bağlıdırlar	

Kaynak: Wampler, 2007, 27-28.

Katılımcı bütçeleme uygulamaları farklı biçimlerde de ortaya çıkabilmektedirler. Yerel anlamda belediye başkanı ile meclis arasındaki ilişkiler ve vatandaşların katılım konusundaki isteklilikleri katılımcı bütçeleme açısından önemli unsurlar olarak kabul edilmektedir. Ayrıca, süreç devam ederken muhalefetin de güçlenmesine de fayda sağlamaktadır. Katılımcı bütçelemenin farklı bir sınıflandırılması ise şu şekilde belirtilmektedir (Sakinç ve Bursalıoğlu, 2014, 4);

i. Doğrudan demokrasi ve toplum tabanlı demokrasi: Doğrudan demokraside her vatandaş halka açık mahalle veya semt toplantılarına katılabilmektedir. Her katılımcının öncelikle oy verme, meclise delege veya üye olarak seçilebilme hakkı vardır. Böylelikle her vatandaşın meclise doğrudan katılma hakkı olmakla birlikte meclisin denetiminin sağlanmasında bizzat kendileri tarafından yapılabilmektedir. İkinci tür katılım ise dolaylı

olarak sağlanmaktadır. Bütçeleme süreci ve karar alma yetkisi, mahalle temsilcileri ve sivil toplum kuruluşları gibi mekanizmalar tarafından yapılmaktadır.

ii. Bütçeleme ile ilgili kararların alınmasında sorumluluk: Katılımcı bütçelemenin uygulama alanların bakıldığında çoğunlukla temsili demokrasi şeklinde uygulandığı görülmektedir. Bu bağlamda kararları belediye meclisi almakta ve onaylamaktadır. Belediye meclisleri vatandaşlarla bilgi alış verişi yapabilir fakat karar verme yetkisi mecliste bulunmaktadır.

iii. Karar almadan sorumlu organ: Brezilya’da uygulanan katılımcı bütçeleme uygulamasında “Katılımcı Bütçe Meclisleri” bulunmaktadır. Vatandaşların oylamalarıyla seçilen meclis üyeleri bütçeleme sürecini gerçekleştirerek belediye meclisine sunmaktadır. Katılımcı bütçeleme meclisleri ise, merkezi karar alma organı gibi bir işlem görerek halka açık birtakım toplantılar gerçekleştirerek kararların alınmasına yardımcı bulunmaktadır.

iv. Bütçe onaylanmasının ardından gerçekleşen sosyal kontrol ve denetim: Katılımcı bütçelemede denetim meclisten başlayıp halk düzeyine doğru genişleyen bir aralıkta gerçekleştirilmektedir. Bu bağlamda vatandaşların yapacağı bir kontrol, bütçeleme hakkının en azından bir kısmının vatandaşa devredildiğinin göstergesi sayılabilmektedir.

v. Kent tabanlı veya toplum tabanlı katılımcı demokrasi: Bütçelemeye sürecinde önceliklendirilmiş ihtiyaçlar vatandaş veya kent temelli açıklanabilmektedir. Bu ihtiyaçların karşılanmasında önemli olan konu, kentin tamamını ilgilendiren bir ihtiyaçta sadece semt bazında kararların alınmasının doğru bulunmamasıdır. Bu bağlamda yapılacak projelerin karar aşamasında bütün kent insanının kararlarının ve onaylarının bulunması gerekliliğidir.

vi. Bütçe kaynaklarının kısmen veya tamamen kontrol altına alınması: Yerel bütçedeki kaynakların oransal olarak ne kadarının katılımcı bütçeleme için kullanılması gerektiği konusu farklılık göstermektedir. Bütçe kaynakları üzerinde halkın karar verebildiği oranlar %1 ile %100 arasında değişiklik göstermektedir.

vii. Biçimlendirme ve kurumsallaşma derecesi: Bütçe sürecindeki katılım uygulamaları gayriresmi bir biçimde uygulanabileceği gibi aynı zamanda yerel veya ulusal düzeyde belirlenebilecek yasalara uygun bir biçimde de uygulanabilmektedir.

6. Katılımcı Bütçelemede Dünya Örnekleri

Katılımcı bütçe uygulaması çeşitli ülkelerde farklı şekillerde uygulanmaktadır. Katılımcı bütçeleminin uygulanacağı ülkelerin kendilerine has özelliklerinin olması uygulama aşamasında da farklılıklar göstermektedir. Örneğin, İngiltere’nin Salford kenti meclisinde varsayıma dayalı bir katılımcı bütçeleme matrisi hazırlanmış, kentin öncelikleri belirlenmiş ve bu önceliklerin de bütçede mali uyumunun sağlanması amaçlanmıştır. Kentte yedi aşamalı olarak bir katılımcı bütçeleme matrisi şu şekilde oluşturulmuştur (Ergen, 2012, 326-327):

- Yatırımlar için kullanılacak finansmanın belirlenmesi
- Kentin veya semtin önceliklerinin belirlenmesi ve bu konu ile ilgili yerel fikirlerin geliştirilmesi
- Kent genelindeki önceliklerin göz önünde bulundurarak belediyenin önceliklerinin belirlenmesi
- Nüfus planlamasının yapılması
- İhtiyaç düzeyleri ile ilgili ayarlamaların yapılması

- Bütçe matrisinin oluşturulması
- Önceliklendirilen projelere kaynakların tahsisi sürecinin gerçekleştirilmesidir.

Katılımcı bütçeleme uygulamasının gerçekleştirilebilmesi için öncelikle uygulamanın yapılacağı bölgenin ekonomik, mali ve siyasi yapısının iyice bilinmesi gerekmektedir.

6.1. Latin Amerika

Katılımcı bütçeleme vatandaşlar, bireyler veya sivil organizasyonların yürüttüğü bir süreç olarak, karar alma aşamalarında gönüllülüğe dayalı ve düzenli olarak bu sürece katkı sunan bir uygulamadır. Bütçelere ilişkin karar alma süreçlerine katkılar en azından kamu bütçelerinin en azından bir kısmına dair devlet otoriteleri ile yıllık olarak zamanlanmış toplantılara iştiraki gerektirmektedir. Güney Amerika'daki az sayıdaki sol parti tarafından savunulan katılımcı bütçeleme, , 1990-2005 zaman aralığında yoksulluğun azaltılması ve yönetişimin iyileştirilmesinde en iyi yöntemlerden biri haline gelmiştir. Latin Amerika ülkelerinden Bolivya, Guetalama, Nikaragua ve Peru ulusal devletlerin yetkisiyle ulusal seviye altı bütçe süreçlerine vatandaş katılımını gerçekleştiren ülkeler arasındadır (Goldfrank, 2007, 91-101).

Brezilya diğer ülkelere göre daha zengin ve mali yönden yerleşmiş belediyelere sahip olduğundan harcamalar için gelir kaynakları da daha fazladır (Cabannes, 2004). Diğer taraftan Brezilya belediyeleri daha fazla sivil toplum örgütüne sahip olabildiğinden birlikte çalışma olanakları bulunmaktadır. Guatemala, Nikaragua ve Peru'da ise son yıllarda yaşanan sivil savaşlar toplumu kutuplaştırdığından Brezilya'ya kıyasla böyle bir olanaktan yararlanmaları daha zordur. Brezilya dışında kalan uygulamalarda fayda elde edilmesinde ön şart yasal çerçevedir.

6.1.1. Brezilya

Brezilya bölgedeki Güney Amerika'da katılımcı bütçeleme denemelerinin ortaya çıktığı ilk ülke olmuştur. Bunun nedeni, Brezilya'nın otoriter tek ülke olarak bölgedeki diğer ülkelerden farklı yanı karşıt partilerin devamlılığına özen göstermesi, belediyelere önemli ölçüde harcama sorumluluğu vermesi ve yerel seçimlerin adil yapılmasını sağlamasıdır.

Brezilya'da katılımcı bütçeleme deneyimlerinin ağırlıklı olarak solcu yönetimlerce- temel olarak İşçi Partisi- sürdürüldüğünü görmekteyiz. Ancak, Brezilya'da katılımcı bütçeleme bugün Liberal Front da dahil olmak üzere tüm politik çevrelerce benimsenen bir yaklaşım olarak kendini göstermektedir. Brezilya yasaları büyük kentlerin belediyelerinin federal devletten transfer almak üzere sağlık, eğitim ve diğer sosyal sektörlere ilişkin idari konseyler-bütçe konseyleri değil- oluşturmasını gerektirmektedir. Diğer ülkelerde ise ulusal yasalar belediye bütçelerine katkıda bulunacak geliştirme veya değerlendirme konseyleri kurulmasını ve bütçe uygulamasının izlenmesini gerektirmektedir. Brezilya katılımcı bütçeleme uygulamasının diğer Latin Amerika uygulamalarından ayrılan yönleri şu şekilde sıralanabilir (Goldfrank, 2007, 94-102):

- Programlar, acil gereksinimlere daha fazla dikkat ederler. Diğer ülkelerde ise katılımcı bütçeleme süreçleri uzun vadeli belediye kalkınma planlarına odaklanmaktadır.
- Brezilya'da diğer ülkelere kıyasla daha müzakereci bir katılımcı bütçeleme yapısı bulunmaktadır

- Brezilya’da katılımcı bütçeleme daha az resmi bir yapıdadır. Bireyler organizasyon temsilcilerinden ziyade daha fazla katılıma sahiptirler (Cabannes, 2004).

Son olarak Brezilya’da belediyeler diğer ülkelerdeki belediyelere göre bilgi yaymada daha başarılıdırlar. Bilgi verme konusunda Brezilya belediyelerinin başarılı olmasının nedenleri, bu belediyelerin kendilerine broşür-kitap baskısı yapmak ve dağıtmak, toplantı zamanları ve yerlerini ilan etmek gibi işleri yapabilmelerini sağlayacak daha büyük kaynaklara sahip olmasıdır. Porto Alegre’de şehir otobüsleri katılımcı bütçeleme meclislerinin anonsu için mobil takvim işlevi görürler. Otobüslere ek olarak gazetelerde ve devletin hazırladığı televizyon programlarında bu meclislerin reklamı yapılmaktadır (Goldfrank, 2007, 102).

Katılımcı bütçeleme açısından hiç şüphesiz en önemli şehir Porto Alegre’dir. Dünyada ilk defa katılımcı bütçeleme yapan ve ilerleyen süreçte diğer dünya ülkelerine örnek olan şehir konumundadır.

Brezilya gelir dağılımı bakımından dünyanın en dengesiz ülkelerinden birisidir. Yerel idareler açısından bakıldığında ise, adam kayırmacılık ve yolsuzluk düzeyi oldukça yüksektir. Seçimlerde oy satın alınması gibi ahlaki olmayan uygulamalarda mevcut bulunmaktadır. Brezilya Anayasalarında garanti altına alınan bahsi haklar gerçekte uygulama alanı bulamamıştır. Porto Alegre kentine bakıldığında ise Brezilya’nın içinde bulunduğu bu kötü durumdan sıyrılmış bir kent profili çizmektedir. Bu bağlamda kentteki ortalama yaşam standardı, Brezilya’ya göre yüksek bir düzeydedir (Sakınç ve Bursalıoğlu, 2014, 6).

Porto Alegre’de katılımcı bütçe uygulaması çeşitli komisyonlar şeklinde gerçekleştirilmiştir. Bu komisyonlar; İlçe Komisyonları, Tematik Komisyonlar ve Belediyenin Teknik Yardım Bürosu şeklinde örgütlenmişlerdir. Her bir komisyon kendi üzerine düşen sorumlulukları yerine getirmiştir. Bu komisyonlar şu şekilde açıklanabilir (Ergen, 2012, 327):

- İlçe Komisyonları: Her ilçede bir tane bulunmakla birlikte toplam olarak 16 komisyon mevcuttur. Temel olarak belirlenmiş 12 belediye hizmet konusu arasından 4 tanesini seçerek bu konular hakkında proje geliştirme ve bu projeleri destekleme gibi görevler üstlenmektedir. Temel konular kapsamında ise; eğitim, sağlık, kentsel düzenleme, yol, sosyal yardım gibi konular yer almaktadır.

- Tematik (Konusal) Toplantılar: Toplam olarak sayılar 5 olan bu komisyon, makro düzeyde çalışmalar yaparak tüm kenti ilgilendiren konular üzerinde çalışmaktadırlar. Kent bazında ulaşım, sağlık, sosyal yardım, iktisadi kalkınma ve yerel vergiler gibi halkın üyesi bulunan komisyonlarda tüm kenti ilgilendiren konular üzerine çalışmalar yapmaktadırlar.

- Belediye Teknik Yardım Bürosu: belediyenin bir sonraki mali yıl ile ilgili tüm gelir ve gider tahminlerinin yapıldığı komisyondur. Ayrıca diğer komisyonlara belediye ile ilgili bilgi transferi ve teknik yardım da bu komisyondan sağlanmaktadır.

Tablo 8: Porto Alegre Belediyesi'nde Katılımcı Bütçelemeye Halkın Katılımına İlişkin Rakamlar

Yıl	Bölgesel Toplantılar	Tematik Toplantılar	Toplam
1989	1510		1510
1990	976		976
1991	3694		3694
1992	7610		7610
1993	10735		10735
1994	9638	1609	11247
1995	11281	2446	14267
1996	10148	1793	11941
1997	11908	4153	16061
1998	13687	2769	16456
1999	16813	3911	20724
2000	15065	3694	18759

Kaynak: Demirkaya, 2010, 40.

Porto Alegre katılımcı bütçeleme sisteminde katılım, yaygın ve tüm vatandaşlara açık bir biçimde uygulanmaktadır. Bireylerin bu sürece katılımları toplum örgütlerinin katılım düzeylerine göre daha yüksek seviyelerdedir. Kent 16 bölgeye bütçe bölgesine ayrılmış ve meclislerin oluşumu da bölgesel düzeyde oluşturulmuştur. Bölgesel bütçe meclislerini doğrudan halkın seçtiği kişiler ile belediye meclis üyeleri oluşturmuştur. Bütçeyi yerel meclis onaylamaktadır. Proje ve yatırımlar için bölgesel toplantılar gerçekleştirilir. Yapılan bu toplantılara sendikalar, kooperatifler ve sivil toplum üyelerinin temsilcileri de katılmaktadırlar (Sakinç ve Bursalıoğlu, 2014, 6).

6.1.2. Bolivya

Bolivya'da ulusal seviyede kurulan kurumlar yerel idareler tarafından yerel koşullara göre düzenlenmiştir. Başkan Gonzalo Sánchez de Lozada 1994 yılında çıkarılan Popüler Katılım Yasası (Popular Participation Law) ile yerelleşme tedbirlerini kamuoyuna sunmuştur. Yerel seviyede bütçelemede vatandaş katılımı deneyiminden sonra çeşitlenmiştir. Popüler Katılım Yasası çoğunlukla güçlü geleneksel organizasyonlara sahip küçük, homojen, yerli toplumlarda etkin olmuştur. Çoğu belediyede yasa karşıtları yeni katılımcı kurumları engellemiş, geciktirmiş ve kurulu olanları ortadan kaldırmayı denemişlerdir. Popüler Katılım Yasası yürürlüğe girdikten sonraki yıllarda yerel parti elitleri gözleme/ izleme komitesi üyelerini katılımcı bir süreçle değil de kendi hesaplarına uygun olacak şekilde görevlendirmişlerdir. Diğer yandan, yerel parti elitleri gerçekte çalışan organizasyonlar yerine hayali toprağa dayalı (territorial-based organizations) organizasyonlar kurmuşlardır. Söz konusu yasaya belediye yönetimlerin komitenin önerilerine dikkat etmeleri ve atölyeler düzenlemelerini öngörse de, 327 belediyenin tamamında bu öngörünün demokratik ve sistemli şekilde yapıldığı gözlenmemiştir. Yeni kurulan görünüşte katılımcı kurumların politik manipülasyonu belediye bütçesinin yapılmasında vatandaş katılımını olumsuz etkilemiştir Her şeye rağmen Popüler

Katılım Yasası'nın demokrasiyi sağlamada etkisi olduğu görülmektedir (Goldfrank, 2007, 105-106).

6.1.3. Guatemala

Guatemala'da yerleşme ve katılım yasaları daha az politik karşıtlıkla birlikte çıkarılmıştır. 1990'ların ortaları barış süreciyle ilgili olarak reform uluslararası organizasyonlar tarafından desteklenmiş ve konsensüsten daha geniş şekilde kabul edilmiştir. Guatemala'da ulusal liderlerin uluslararası organizasyonlar baskısıyla gerçek bir taahhüt olmadan kabul ettikleri katılım yasaları, pek çok sorun yüzünden fonksiyonlarını etkin şekilde yerine getirememiştir. Artan mali yerleşmeye rağmen Guatemala belediyeleri ağır borç altında ve şeffaflıktan uzak ulusal transferlere bağlı kalmış, yoksul durumları süregelmıştır. Guatemala'da genel olarak katılımcı bütçeleme başarısız olmasının en önemli nedeni belediye başkanlarının çok azının vatandaşlarla güç paylaşımını kabul etmeleridir. 1999'dan beri tüm belediye başkanlarının en az üçte biri Guatemala Cumhuriyet Cephesi'nden seçilmekte ve bu belediye başkanları katılımcı bir anlayışı benimsememektedir. Toplum ve belediye konseylerinin hayali daha fazlasını ifade ettiği yerlerde belediye başkanları politik çıkarları doğrultusunda bu konseyleri şekillendirmişlerdir. Toplum konseyleri temsilcileri genellikle halka açık seçimlerde seçilmişlerdir. Belediye kalkınma konseyleri yalnızca belediye başkanının istediği sektör temsilcilerine açıktır. Guatemala'da katılımcı bütçeleme gelecekteki başarısı, sivil komitelerin daha çok belediyede yaygın olup olmayacağına bağlı olabilir (Goldfrank, 2007, 106-107).

6.1.4. Nikaragua

Nikaragua'da 1990'ların sonunda katılımcı bütçelemeye yönelik ilk çalışmalar başlatılmıştır. Katılımcı demokrasi söylemine sahip 29 sol parti ve tüm belediyelerin üçte birini kontrol eden sosyal organizasyonların geçmişten gelen ittifakları ile başkentin yeni belediye başkanı Arnoldo Alemán ve uluslararası ajanslar 2000'de başlayan ([Heavily indebted poor countries](#)-Ağır Borç Yükü Altındaki Ülkeler) HIPC II fonunu takip etmişlerdir. 1980'lerin sonunda (Frente Sandinista de Liberación Nacional-Sandinista Ulusal Kurtuluş Cephesi) FSLN'nin belediye otonomluğu, kanunlarının üzerine inşa edilen ve uluslararası organizasyonlar, bağışçılar tarafından desteklenen katılımcı ve daha ileri yerleşme getiren reformlar Alemán tarafından 1997, 2000 ve 2001 yıllarında yürürlüğe sokulmuştur. Bu yasalar, belediye yönetimlerini bütçeleme süreci sırasında belediye kalkınma meclisleri, mahalle meclisleri ve belediye binası toplantıları aracılığıyla vatandaşlara danışmalarını zorunlu kılmıştır. Uygulamada lider politik aktörlerin karar alma gücünü paylaşmaları, uluslararası fonları şeffaf şekilde kullanmak ve reformları uygulamak konusunda isteklilikleri kuşkuludur (Goldfrank, 2007, 107-108).

6.2. Orta ve Doğu Avrupa

Sovyetler Birliği'nin dağılmasından önce ve sonrasında politik, kültürel, sosyal ve ekonomik dinamikler açısından Doğu Avrupa ile Orta Avrupa birçok konuda farklılık taşıdıkları gibi pek çok yönden ortak tarihi paylaşmışlardır. 1990'ların başlarına kadar bölgedeki çoğu ülkede güç merkezde toplanmış, yerel seviyede ise çok az resmi takdir yetkisi kullanılmıştır. Nesiller boyunca merkezi devlet yerel idareler aracılığıyla vatandaşların kamusal yaşamı üzerinde, ekonomik, sosyal, kültürel yönlerden doğrudan sıkı kontrol sağlamıştır. Kontrolcü role sahip

devlet vatandaşların bilgiye erişim özgürlüğünü kısıtlamıştır. Devlet, vatandaşlara geniş kapsamda mal ve hizmet sunarken, sunulan kamu malları ve hizmetlerinin kalitesi ile seviyesi hakkında vatandaşların kontrolü çok sınırlı olmuştur. Vatandaşların devletin sunduğu mal ve hizmetlerin pasif alıcı konumunda kalmıştır. Bu durum yerel yönetim atmosferini, devlete ve hizmet sunumuna vatandaşların bakış açısını, sivil toplum örgütlerin derinliğini etkilemiştir (Fölscher, 2007, 128-129).

Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla merkez-yerel yönetimler arası ilişkilerin yapısında değişimler yaşanmış, yerel yönetimlere otonom veren anayasalar kabul edilmiştir. Anayasal değişim sonrası karar almada ulusal, eyalet ve yerel seviyelerde yasal çerçeve gelişmiştir. Bu yasal değişimler bağımsız yerel yönetimler ile vatandaş katılımını sağlamaktadır. Aynı zamanda Batı ülkeleri, çok ülkeleri kurumlar ve uluslararası gönüllü organizasyonlar bu bölgeye kalkınma yardımları yapmış ve kalkınma söylemini etkileyen demokratikleşme faaliyetlerini üstlenmişlerdir. Orta Avrupa ve Doğu Avrupa'da katılımcı bütçelemenin tarihçesi aşağıdaki bilgiler ışığında açıklanabilir (Fölscher, 2007, 129):

- Vatandaşlar tarihsel süreç boyunca kendilerini etkileyen kararlardan ayrı tutulmuş, kolektif eylemi güvensiz görmüş ve kamu malları ile hizmetlerinin pasif alıcıları olmuştur.
- Sosyal ve politik organizasyonların kolektif yapıları yeni yapılar olarak, yerel yönetimler seviyesinde seçilmiş, bağımsız ve otonomdur.
- Devlet içi mali ilişkiler sistemi halen gelişmektedir. Yerel seviyeye verilen roller ile sorumluluklar zayıf ve belirsizdir.
- Yerel yönetimlere verilen harcama yetkileri bu idarelerin gelir kapasiteleriyle uyumlu değildir ve kendilerine yapılan transferler güvenilir ve şeffaf değildir.
- Yerel yönetimler karar almada yeterli otoriteye sahip olmamalarının yanında, kaynaklarını etkin kullanma kabiliyetine ve yerelde sorunlarını etkin şekilde çözme konusunda halen çalışmaktadırlar.
- Vatandaşlar yerelde aldıkları hizmetlerden memnun değildirler. Buna rağmen, vatandaşlar yerelde aldıkları hizmetlerden tatmin olmadıklarını belirtmelerinin yerel idarenin çözebileceği bir konu olmadığına inandıklarından faydasız olacağını düşünmektedirler.

Orta ve Doğu Avrupa'da vatandaşların devlet düzeyinde kararlara katılımı çeşitli yönlerden güçtür. Bu bölgede vatandaş katılımı güçleştiren faktörler şu şekilde sıranabilir (Fölscher, 2007, 132):

- Devletin geleneksel olarak kapalı ve sert yapısı vatandaşların devlet işlerine katılım cesaretlerini kırmıştır.
- Kırsalda, vatandaşlar sıklıkla yoksul ve güçsüzdürler. Bu vatandaşların günlük geçim sıkıntısıyla mücadele etmeleri onların toplumsal ilişkilere olan ilgilerini azaltmıştır.
- Çoğu kentli güce ve kaynaklara ulaşmada çok az kabiliyete sahip olarak, kendilerini etkileyen kilit kararlardan dışlanmışlardır.
- Vatandaşların devlet hakkındaki düşünceleri ve devlette sabit tutumlar kalkınmayı önlemektedir. Vatandaşlar sosyal kalkınmayı kendi sorumlulukları görmemektedirler. Rusya ve Moldova'da vatandaşlar kamusal mallara katkı sağlayan ve kolektif aktivitelere karşı şüphelidirler. (Fölscher, 2007, 132).

Yukarıda sözü edilen eski Sovyet ülkeleri ile orta avrupa ülkelerinde sivil toplum örgütlerinin vatandaşların katılımı konusunda yaptıkları çeşitli kamusal çalışmalar olmuştur (Fölscher, 2007, 135-136):

- Nitelikli bilgiyi üreterek ve ciddi yöntemlere başvurarak çalışmalara meşruluk kazanma.
- Diğer sivil toplum örgütleriyle yerel koalisyonlar oluşturma.
- Yerel medya kanallarını kullanarak kamu farkındalığını yükseltme.
- Seminerler aracılığıyla medyada ve şehirlerde anlama ve kapasiteyi oluşturma.
- Sonuçların medya, özel etkinlikler ve diğer araçlar yardımıyla başarılı şekilde yayılmasını sağlama.

6.2.1. Ukrayna

Halkın Oyu Projesi (The People's Voice Project) bir sivil toplum örgütü kadınlarla ilgili meseleler, eğitim, ekonomik sorunlar ve devlet bütçesi üzerine politikaların analizi ve savunuculuğunu yapmak üzere Ukrayna kentleri olan Ternopil ve Ivano-Frankivsk'de yerel partnerlerle koalisyonda başlatılmıştır. Yerelde katılımın faydaları, sorumluluğa duyulan gereksim ve vatandaşların hakları üzerine yerel yönetimlerin eğitilmesi ve toplum farkındalığının artırılmasıyla başlamıştır. 2000 yılında diğer şehirlerdeki sivil toplum örgütleriyle ortaklıkla vatandaş rapor kartları programı oluşturulmuştur. Vatandaş rapor kartları vatandaşların kamusal hizmetlerin sunumuna ve belirleri hizmetlere yönelik algılarını ölçmektedir. Proje, rapor kartlarının sonuçlarının tartışılması için ulusal bir konferans düzenlenmiştir. Halkın Oyu Projesi (The People's Voice Project) ve proje partnerleri yerel stratejik planlar oluşturmaktadır (Fölscher, 2007, 137).

Nüfusu 99,000 kişi olan Kemyanets-Podilski Ukrayna'da kamu bütçesi oturumlarını bütçe sürecinin ayrılmaz bir parçası olarak benimseyen ilk kent olmuştur. Bu mekanizma Ukrayna'da yerel özerkliğin yasal çerçevesinin bir bölümünü oluşturmaktadır. İlk bütçe oturumları bir yerel yönetim ortaklığında bir sivil toplum organizasyonu tarafından başlatılmıştır. Oturumları ve girişimi yöneten açık kurallar bulunmakta ve oturumlar yerleşik grubu tarafından (mahalle nüfusunun %5 veya tüm nüfusun %1'i), kent konseyi veya belediye başkanı tarafından başlatılabilir. Böyle bir girişim, yazılı şekilde medya anaons edilir ve onaylanması gereken planlar (oturum komitesi, uzman grubunun belirlenmesi, zamanlama vs.) beş gün içinde hazırlanır. Devlet çalışanları, girişim grubu üyeleri, sivil toplum örgütleri temsilcileri ve belediye konseyi ile birlikte oturum komitesi için çalışırlar. Oturumlar yerel basında duyurulur. Bütçe oturumları yerel akademiler tarafından yürütülen araştırmalarca desteklenmektedir. Yerel konsey bütçeyi kararlaştırmadan önce Aralık ayında belediye konseyi ve yürtümenin temsilcilerinin, daha düşük seviyede (köy veya mahalle) özerk organizasyonların ve sivil toplum örgütlerinin katıldığı bütçe oturumları yapılmıştır. Bütçe oturumları önceki yıllar bütçesine ilişkin rapor ve gelecek yıl planının sunumuyla başlamaktadır. Yerel yönetim çalışanları sunumlardan sonra planlara ilişkin farklı yönlerde açıklamalar yapmakta, herhangi bir anlaşmazlık olması halinde organizatörler uzlaşma yolları ararlar. Toplantı tutanağına tüm görüşler kaydedilir, üç gün içinde tutanağın kopyaları belediye konseyi sekreteryasına, girişim grubuna gönderilir ve belediye danışma kuruluna postalanır. Konsey sekreteryası çıktıları özetler ve bütçe planlaması sırasında görüşülmek

üzere için bir sonraki konsey toplantısına (halka açık toplantılar) sunar. Destekleyici anket sonuçları ayrıca konseye sunulur, toplantı sonuçları resmi yerel gazetede yayımlanır (Fölscher, 2007, 141-142).

6.2.2. Arnavutluk

Arnavutluk'ta katılımcı bütçeleme konseyleri Dünya Bankası sponsorluğunda bir proje olarak başlatılmıştır. Proje, yerel sivil toplum örgütleri ortaklığında Kentsel Enstitü (Urban Institute) aracılığıyla uygulanmış, katılımcı bütçeleme konseyleri kullanılmış ve vatandaşların bütçeleme katılımını geliştirecek bütçe süreci yeniden düzenlenmiştir. Proje için katılımcı bütçeleme mekanizmalarına istekli, kalkınma ortaklı aktif ve organize olmuş sivil toplum grupları bulunan belediyeler seçilmiştir. Proje kapsamında vatandaşlar ve yerel yönetimlerin hakları ile sorumlulukları üzerine farkındalık kampanyası başlatılmıştır. Her bir yerel yönetim bölgelere bölünmüş, sonrasında her bölgede ilk halk toplantıları yapılmış ve yerel yönetimler çalışanları uygulama dönemindeki bütçenin uygulanmasına ilişkin tahminleri ile bilgileri sunmuşlardır. İkinci toplantıda, yerelde katılımcı bütçeleme konseyi temsilcileri seçilmekte, bu toplantıda aynı zamanda mahalle öncelikleri tanımlanmaktadır. İkinci toplantıda, konsey ve yerel yönetim personeli önceliklerin, kısıtların değerlendirilmesi ve vatandaşlar ile potansiyel çözümlerin değerlendirilmesi amacıyla ziyaret alanları belirlenmektedir. Ziyaret süreci, çalışanların ve vatandaşların birbirlerine baskıda buldukları konuları göz önüne sermiştir. Daha sonra konsey, teklif edilen planların nihai karara bağlandığı şehir konseyine sunulmasından önce önceliklerin belirlenmesi ve mali planlama üzerine yoğun bir eğitimden geçmiştir. Bu projenin kısıtlılıklarından biri geniş kapsamlı katılımı sağlamanın güç olmasıdır. Kadınlar katılımının düzensiz olması ve şehir dışındaki yerleşimlerine ulaşımın zorluğu katılımın etkin olmasını önlemiştir (Fölscher, 2007, 139).

6.2.3. Bulgaristan

Bulgaristan'da 49,000 nüfuslu bir liman kenti olan Svishtov'da sermaye yatırımı planı yapılmıştır. 2000'lerin başında oluşturulan sermaye yatırımı planı, dış finansmanlı, katılımcı bir süreç içeren şehir bütçesi tarafından fonlanan büyük altyapı projeleri arasından seçilmiştir. Bu iki kısım yatırım planlaması şehir bütçesinin planlanmasında kurumsallaşmıştır Svishtov, başkac stratejik bütçeleme mekanizmalarına da sahiptir. Sermaye bütçesinin kapalı ticareti sağlayan yatay şekilde planlanmasını sağlamış ve planlamayı projelere göre proje olmaktan programlama temeline taşımıştır. Vatandaş girdileri hangi programlara bütçede dikkat edileceğine karar verilirken kullanılmaktadır. Bütçe içi fonlar için seçilmiş programlarda vatandaş uygulamaları toplum temelli bütçe oturumları dizileri aracılığıyla çağırılmaktadır (Fölscher, 2007, 140).

Seçilmiş projeler için açık kriterler ve prosedürler ve topluluklar eş finansman imkanı sunabilirler. Yönetim Kurulu belediye ve toplum sunumlarıyla hangi programlar dahilindeki projelerin konseye önerileceğine karar verir. Programların seçilmesinde göz önüne alınan kriterler: projenin katılımcı doğası, eş finansmanın seviyesi, ekonomik ve sosyal faydaları, maliyetler ve sorumlulukların sürdürülebilirliği ve teknik hususlardır. Yönetim kurulu kent konseyine onayları için plan hazırlar. Svishtov, gerçek meseleler üzerine ve katılımcı vatandaşlara gerçek ödemeler sağlayan bir katılımcılığın sağlanması için iyi bütçe ilkeleri (karar vermede rasyonellik ve şeffaf kurallar, kaynak kısıtları ve tekrarlayan maliyetlerin

sürdürülebilirliği gibi) uygulamıştır. Katılımcılık vatandaşları dahil etmek için teklifler geliştirmede başarılı olmuştur. Sermaya yatırımları için ek kaynaklar şehir bütçesinden sağlanmış vatandaş ilgisi altyapının artmasıyla sonuçlanmış, ilerleyen yıllarda şehir maliyetlerinin azaltılması ve sürdürülebilirliğine katkı yapmıştır (Fölscher, 2007, 141).

7.Sonuç

1989 yılında Brezilya'nın Porto Alegre şehrinde mahalli idare seçimlerinin işçi partisi tarafından kazanılmasıyla birlikte yerel idarelerde yeni bir uygulama gündeme gelmiştir. Halkın ihtiyaçlarını karşılama gayesi taşıyan yerel idareler, yapacakları hizmetler için halkın fikrini almaya ve halk da belediyeye mahalli önceliklerini bildirmeye başlamıştır. Temsili demokrasinin katılımcı demokrasiye dönüştüğü bu sisteme ekonomik açıdan katılımcı bütçeleme sistemi denilmektedir. Katılımcı bütçeleme sisteminde, belediyenin bütçesinin %5 ile %15 oranında ayrılacak olan kısmı katılımcıların vereceği kararlar doğrultusunda harcaması kararlaştırılmıştır. Bu bağlamda, harcamaların nereye ve ne şekilde yapılmasına karar veren halk, vergi verme konusunda da ha istekli davranmışlardır.

Brezilya'da başlayan katılımcı bütçeleme sistemi günümüzde birçok ülke tarafından uygulanmakta ve desteklenmektedir. Latin Amerika ülkelerinde geniş bir uygulama alanı bulmuş olan bu sistem, 1990 ve 2005 yılları arasında yoksulluğun artması ve yönetişimin iyileştirilmesi amacıyla uygulanmaya başlanmıştır. Latin Amerika ülkelerinden; Bolivya, Guatemala, Nikaragua ve Peru ulusal devletlerin yetkisiyle ulusal seviye altı bütçe süreçlerine vatandaş katılımlarını gerçekleştirmişlerdir. Brezilya bu ülkelere nazaran daha zengin ve mali yönden yerleşmiş mahalli idarelere sahip olduğundan harcamalar için gelir kaynakları daha fazladır. Ayrıca Brezilya'da belediyeler daha fazla sivil toplum kuruluşlarına sahip olduğundan birlikte çalışabilme olanakları daha yüksektir.

Orta ve Doğu Avrupa ülkelerinde ise, katılımcı süreç hem zaman olarak hem de bakış açısı olarak biraz farklı yorumlanmıştır. Katılımcı çalışmalar Orta ve Doğu Avrupa'da 2000'li yılların başlarında yapılmaya başlanmıştır. Katılımcı sürere bakış açısı, Latin Amerika'dan farklı olarak Orta ve Doğu Avrupa kolektif kararların alınmasını güvensiz görmüşlerdir. Vatandaşlar yerel idarelerin sunduğu kalitesiz hizmetlerin düzeltilmesi noktasında yerel idarelere güven duymamışlardır. Halkın yoksun olması da yönetime katılımı ilgisiz hale getiren bir diğer neden olmuştur. Orta ve Doğu Avrupa'da; Ukrayna, Arnavutluk ve Bulgaristan katılımcı süreçlere örnek verilebilecek ülkelerdendir. Ukrayna'da Halkın Oyu Projesi kapsamında sivil toplum kuruluşları öncülüğünde katılımcı süreçler başlamıştır. Arnavutluk, Dünya bankası sponsorluğunda başlatılan Kentsel Enstitü projesiyle katılımcı sürece başlamıştır. Bulgaristan ise, 2000'li yılların başında Svishtov'da yapılan sermaye yatırım planı kapsamında kurumsallaştırılan şehir bütçeleri ile katılımcı uygulamalara yönelmiştir.

Kaynakça

Cabannes, Y. (2004). Participatory Budgeting: A Significant Contribution To Participatory Democracy. *Environment&Urbanization*. Vol:16, No:1, 27-46.

Community Pride Initiative (2005), Bringing Budgets Alive (Participatory Budgeting In Practice), Oxfam UK Poverty Programme, UK.

Demirkaya, D. (2010), "Yerel Yönetimlerde Katılımcı Bütçeleme: Türkiye Modeli",

Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atılım Üniversitesi SBE, Ankara.

Ergen, Zuhâl (2012), “Yönetimden Yönetişime: Katılımcı Bütçeleme Modeli”, Temmuz-Aralık 2012, Sayı 163, *Maliye Dergisi*. Ss.316-334.

Fölscher, A. Participatory Budgeting in Central and Eastern Europe,. Public Sector Governance and Accountability Series Participatory Budgeting. Edited by ANWAR SHAH, 2007 The International Bank for Reconstruction and Development / The World Bank Washington, DC 20433. Ss. 127-155
(<http://siteresources.worldbank.org/PSGLP/Resources/ParticipatoryBudgeting.pdf>).

(02.06.2015 15:42).

Goldfrank, B. Lessons from Latin America’s Experience with Participatory Budgeting. . Public Sector Governance and Accountability Series Participatory Budgeting. Edited by ANWAR SHAH, 2007 The International Bank for Reconstruction and Development / The World Bank Washington, DC 20433 ss. 91-121.
(<http://siteresources.worldbank.org/PSGLP/Resources/ParticipatoryBudgeting.pdf>).

(01.06.2015 13:45).

Özen, A. ve Yontar, İ. G. (2009). Katılımcı demokrasi Anlayışında Bütçeleme: Katılımcı Bütçeleme. *Maliye Dergisi*, (156): 280-293

Sakınç, S. ve Bursalıoğlu S. A. (2014). Bütçelemede Demokratik Bir Değişim: Katılımcı Bütçeleme. Electronic Journal of Vocational College. (ss. 1-10).

Shah, A., Public Sector Governance and Accountability Series Participatory Budgeting. Edited by ANWAR SHAH, 2007 The International Bank for Reconstruction and Development / The World Bank Washington, DC 20433. ss 1-4
(<http://siteresources.worldbank.org/PSGLP/Resources/ParticipatoryBudgeting.pdf>).

(02.06.2015 16:00).

TEPAV, (2007). Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı. *İyi Yönetişim İçin Örnek Bir Model: Katılımcı Bütçeleme.* (http://www.tepav.org.tr/upload/files/1271229711r9770 .Iyi_Yonetisim_Icin_Ornek_Bir_Model_Katilimci_Butceleme.pdf) (10/04/2015).

Tüğen, K. (2013). *Devlet Bütçesi*. İzmir: Bassaray Matbbaası.

Wampler, B. (2000), A Guide To Participatory Budgeting. (http://www.partizipation.at/fileadmin/media_data/Downloads/themen/A_guide_to_PB.pdf) . (20/04/2015).

Wampler, B. (2007). A Guide to Participatory Budgeting. Public Sector Governance and Accountability Series Participatory Budgeting. , Edited by ANWAR SHAH, 2007 The International Bank for Reconstruction and Development / The World Bank Washington, DC 20433 ss. 21-23.

Copyrights

Copyright for this article is retained by the author(s), with first publication rights granted to the journal.